

God ademt rustig door

Ik begin deze humanistische coming-out met het Bijbelboek Jona: Jona 1 vers 17, waar wij lezen dat de profeet Jona opdracht krijgt om naar de zondige stad Nineve te gaan en daar te zeggen dat Gods geduld op is, en dat de stad binnen veertig dagen door vuur verwoest zal worden. Jona heeft er weinig zin in, hij probeert onder de klus uit te komen door stiekem het land te verlaten. Maar zijn schip is de haven nog niet uit of er steekt een enorme storm op en die gaat pas weer liggen als Jona – op eigen verzoek – overboord gegooid wordt en opgeslokt door een walvis. Zoals de tekst van de Statenvertaling luidt: ‘En de Here beschikte een grote vis om Jona op te slokken en Jona was in het ingewand van de vis drie dagen en drie nachten ...’

Drie dagen en nachten zit Jona dus in de buik te wanhopen en te bidden en ten slotte laat God zich vermurwen en spuugt het beest hem weer uit op het strand. Jona haast zich vervolgens naar Nineve, hij doet daar wat hem gevraagd is, en zijn preek is zo angstaanjagend dat de mensen in Nineve berouw krijgen. De hele bevolking bekeert zich, God is blij en de stad wordt gespaard. Aldus lezen wij in het boek Jona, vers 1 tot en met zoveel.

Waarom vertel ik dit verhaal? Ik vertel dit verhaal om autobiografische redenen. Veel ongelovigen van christelijke origine zeggen dat ze zich nog precies weten te herinneren wanneer ze van hun geloof vielen – in een flits van inzicht ontdekken ze plotseling dat ze al die tijd gefopt zijn, ongeveer zoals Saulus (Paulus) indertijd op de weg naar Damascus.

Bij mij was het geen flits – meer een proces van voortschrijdende argwaan, waarin Jona een niet onbelangrijke rol speelde. Het begon op de zondagsschool. Ik weet nog goed hoe Piet van Genderen zijn vinger opstak en twee dingen zei. Ten eerste, walvis-eten alleen maar plankton, een mens komt er niet in. Ten tweede, als je opgegeten wordt door een groot beest dan ben je dood. Dus hoe kon Jona drie dagen en nachten blijven leven? Dat kan best, zei onze juf, want het zou wel eens een speciaal voor dit doel gemaakte vis kunnen zijn, die op Jona afgestuurd wordt. Bovendien is er altijd wel wat lucht in de maag van zo’n vis aanwezig en zolang je lucht hebt overleef je en word je niet verteerd door maagsappen.

Dit antwoord was het begin van een diffuus wantrouwen, dat later, na mijn kennismaking met Darwin en de evolutieeler de gestalte kreeg van ongelooft. Ik had twee soorten argumenten voor dat ongelooft. Puur rationele van het type: Jona kan nooit in de walvis gegeten hebben, Noach kan op zijn ark nooit 1 miljoen diersoorten gehuisvest hebben, de zon kan in Gideon niet stilgezet zijn. Maar doorslaggegender waren mijn morele argumenten: een God die de sluipwesp en het ebolavirus heeft geschapen

en die de holocaust en de tsunami laat gebeuren, zo'n God kan onze affectie niet waard zijn.

Gesteund door deze argumentatie heb ik jarenlang geloofd dat God dood was en de religie een kinderziekte van de menselijke rede, die door het zegevierende humanisme uiteindelijk overwonnen zou worden. Waar ik mij hooguit over verbaasde, was dat er toch nog zoveel verstandige tot zeer verstandige mensen gelovig zijn. Die moeten dan wel in *denial* verkeren, dacht ik. Na Darwin moet je toch wel gek zijn om nog in God te geloven, zoals Ronald Plasterk ooit heeft opgemerkt. Zo dachten wij ongelovigen er allemaal over, vermoed ik. Totdat wij net over de drempel van de 21^e eeuw uit onze dogmatische dommel ontwaakten, in een geheel nieuwe wereld.

God is tegenwoordig *booming business*. God is helemaal niet dood. God ademt rustig door, Hij leeft. Zijn doodsbericht was net zo voorbarig als de dood van de geschiedenis, of van de grote ideologieën, of van de literatuur en het engagement. Het christendom mag op zijn retour zijn in Nederland, het is bezig aan een grote opmars in de rest van de wereld. De katholieken in Latijns-Amerika, de evangelische protestanten in de Verenigde Staten en in China (!) – de islam in de Arabische wereld en ZO-Azië, ze rukken op. Terwijl wij ons hier in Nederland druk maken over moslims die hun geloof maar niet willen opgeven, wordt deze mondiale religieuze revival door ons compleet gemist. Religie is hot, en religie is *here to stay*.

Ook de rol van Darwin en andere wetenschappelijke *debunkers* en godsdienstcritici is inmiddels niet zo duidelijk meer. Onlangs stond er een brief in de krant van de Rotterdamse professor S.W. Couwenberg, naar aanleiding van de Deense cartoonoorlog. Couwenberg zegt daarin te vrezen dat wij uit 'respect' voor de religie straks helemaal niks meer mogen – hij vindt dat het Westen zich veel te erg laat piepelen door de Arabische wereld en door inheemse moslimsentimenten. Hoe zit dat met de evolutieleer, vraagt Couwenberg zich af. Mogen we die straks ook niet meer doceren aan onze scholen en universiteiten? Mogen we daar ook niet meer over schrijven in de krant? Want als er ooit genadeloos aan de poten van de traditionele godsdiensten gezaagd is, dan is het wel door Darwin, aldus professor Couwenberg.

De inkt van zijn ingezonden brief was nog niet droog of Amerikaanse biologen – verbonden aan prestigieuze universiteiten, niet de aanhangers van *intelligent design*, niet de rechtse *reborn-Christians*, maar de echte harde evolutionaire neurowetenschappers – kwamen met de hypothese dat ook God wel eens een evolutieproduct zou kunnen zijn. Er ligt aan de religie een evolutionaire ratio ten grondslag, zegt nu zelfs de militante atheïst en wetenschapsfilosoof Daniel Dennett. God zit in onze *memen*. Hij parasiteert op onze cognitieve verworvenheden.

De *next step* is natuurlijk dat genetici binnenkort ontdekken dat er een religiegen is, en dat er ergens in het centrum van ons brein een God-spot gevonden wordt. Over een paar jaar zijn we zover dat we keihard wetenschappelijk kunnen aantonen dat religies uitermate nuttig voor ons zijn en ons sterker, slimmer en beter maken, in plaats van dommer. Die gedachte werd overigens al zeer gedetailleerd en overtuigend beargumenteerd in 1902, door de Amerikaanse pragmatist William James. Empirische

bevestiging van deze hypothese is er ook: want terwijl de religieuzen zich met toeloos enthousiasme voortplanten is het geboortecijfer in het seculiere atheïstische West-Europa zo laag, dat onze sociaal-economische survival nu al op het spel staat.

Vluchten kan niet meer, alle tekenen wijzen in dezelfde richting. Tenzij wij tijdig een list weten te verzinnen om het tij te keren, zullen wij als een seculier Staphorst ten onder gaan ... Wat gaan we doen, humanistische Krisis-lezers, om dit doemscenario te voorkomen? Gaan we Herman Philipse inzetten, om alsnog iedereen tot het atheïsme te bekeren? Gaan we in *denial*? Gaan we vertrouwen op Gods barmhartigheid, goedertierenheid en genade?

Ik hoop maar dat er iemand is die het antwoord weet.

Voordracht gehouden op 30 maart 2006 ter gelegenheid van het jubileumfeest van Krisis.